

Informacje techniczne

DSC Forst-Scheuno: skala, budowa, materiały, woda, energia, logistyka i dane produkcyjne

3 364 000 m ² parcela RBK	28 studni	ok. 70 km dróg	ok. 38 km* torów	38 526 t prochu
---	--------------	-------------------	---------------------	--------------------

Podstawa i metoda

Opracowanie przygotowano ponownie według zasad projektu r20: porównano wcześniejszą podstronę, ponownie sprawdzono materiały projektu i źródła archiwalne, a następnie rozdzielono dane źródłowe, współczesne potwierdzenia katalogowe oraz informacje wymagające ostrożności. Skany G.E.O.S. nie są wykorzystywane jako ilustracje.

1994 i 1995: oba materiały są w projekcie traktowane jako ściśle powiązane merytorycznie dla rekonstrukcji technicznej Forst, ale bibliograficznie pozostają odrębnymi pozycjami. Oficjalna bibliografia JGU Mainz potwierdza raport Preuß et al. (1994): 141 stron, 38 tabel, 12 ilustracji, 36 opisów budynków i plan 1:5000, wykonany dla GEOS Ingenieurgesellschaft. Ekspertyza G.E.O.S. z 30.11.1995 r. jest główną podstawą liczb wykorzystanych w tym opracowaniu.

1. Skala zakładu

Element	Wartość	Źródło / uwaga
Parcela RBK	3 364 000 m ²	karta zakładu przytoczona przez G.E.O.S.
Powierzchnia zabudowana	300 000 m ²	G.E.O.S.
Powierzchnia robocza	120 000 m ²	G.E.O.S.
Zatrudnienie	2 398 osób	stan 18.08.1941 w karcie RBK
Studnie	28	system ujęć zakładowych

Ostrożność: 3,364 mln m² nie musi obejmować wszystkich lasów ochronnych, pasów bezpieczeństwa i terenów pomocniczych. Wcześniejsza wersja przywoływała 500-600 ha / ok. 400 obiektów / 72 km dróg / 38 km torów jako dane opisu AP Zielona Góra. Bieżący publiczny widok zespołu 89/1299/0 potwierdza obecnie 67 jednostek i przepustki pracowników, ale nie pokazuje tych liczb, dlatego nie są tutaj przedstawiane jako aktualnie potwierdzona informacja archiwalna.

2. Budowa i materiały

Tabela 5 ekspertyzy zawiera półroczne wartości planistyczne od 1939 do końca 1941 r. Po zsumowaniu pozycji otrzymujemy:

Materiał	Suma planistyczna	Jak czytać tę liczbę
Cement	30 286 t	suma półroczy 1939-1941; wartość planistyczna
Drewno surowe	11 900 metrów stałych	wartość planistyczna
Cegły	2,8 mln szt.	wartość planistyczna

Nie jest to końcowy rachunek rzeczywiście wbudowanego materiału. Dane pokazują jednak skalę przedsięwzięcia i etapowanie robót: rozpoznanie wody i gruntu rozpoczęło się w 1938 r., zasadnicze roboty rozwijały się od 1939 r., a kolejne części fabryki uruchamiano etapami w latach 1941-1942.

3. Transport wewnętrzny

G.E.O.S. opisuje około 70 km dróg zakładowych, w znacznym stopniu wykonanych z płyt betonowych. Główne ciągi miały około 6 m szerokości. W obrębie kompleksu wykorzystywano także samochody i wózki elektryczne.

Dla kolei najczęściej przywołuje się około 38 km torów. Sama ekspertyza wskazuje jednak, że wartość ta pochodzi z relacji świadków i rekonstrukcji, a nie z kompletnego zachowanego wykazu długości. Znacznie lepiej potwierdzony jest funkcjonalny układ sieci: stacja przekazania wagonów WÜST, warsztat główny i lokomotywnia, urządzenia ważenia, rampy oraz miejsca obsługi cystern.

Element sieci	Funkcja
WÜST	przekazanie wagonów między koleją zewnętrzną a zakładem
Bocznice wydzielone	obsługa magazynów i stref produkcyjnych
Warsztat / lokomotywnia	utrzymanie taboru zakładowego
Wagi i rampy	kontrola masy, załadunek i wyładunek
Obsługa cystern	transport cieczy i surowców

4. Woda, ścieki i energia

Parametr	Wartość / charakter
Studnie	28, grupowane według części i funkcji zakładu
Ścieki - praca normalna	ok. 580,6 m³/h
Ścieki - maksimum	ok. 780 m³/h
Energia	dwa zasadnicze kompleksy energetyczne dla obu części zakładu

Systemy chłodzenia, kotłownie, laboratoria, obiekty socjalne i wydziały chemiczne posiadały odrębne obiegi i strumienie ścieków. To jeden z powodów, dla których badacze z lat 90. koncentrowali się na dawnych kanałach, osadnikach, przepompowniach i miejscach infiltracji.

5. Paliwa - ograniczenie zdolności zakładu

Dane z lat 1941-1943 pokazują wyraźną różnicę między planowanym zapotrzebowaniem a faktycznym przydziałem paliw:

Paliwo	Plan miesięczny	Przydział	Brak
Węgiel kamienny	4 000 t	2 665 t	1 335 t
Węgiel brunatny	300 t	280 t	20 t
Koks	250 t	106 t	144 t

Niedobory pokazują, że zdolność produkcyjna zakładu zależała nie tylko od maszyn i budynków. Wąskimi gardłami były również energia, transport, dostawy surowców i personel.

6. Układ funkcjonalny zakładu

Forst-Scheuno nie było jedną halą. G.E.O.S. rekonstruuje dwa zasadnicze zespoły z wieloma rozproszonymi strefami produkcyjnymi i pomocniczymi:

Strefa	Co potwierdza rekonstrukcja G.E.O.S.
NGL	cztery rozproszone instalacje, po dwie w każdej części zakładu
Produkcja prochu	mieszalnie, walcownie, urządzenia formujące, suszarnie, pakowanie
Obróbka kwasów	HOKO, magazyny i wydzielone instalacje pomocnicze
Energetyka	kotłownie, turbiny i sieci rozprowadzające energię
Woda i ścieki	studnie, pompownie, chłodzenie i rozbudowana kanalizacja
Transport	kolej, drogi, warsztaty, lokomotywnia
Kontrola i zaplecze	laboratorium, strzelnica, administracja, pralnia, obiekty socjalne, odpady

Nota bezpieczeństwa: materiał ma charakter historyczno-techniczny. Nie odtwarza receptur, proporcji, temperatur, czasów ani parametrów operacyjnych wytwarzania materiałów wybuchowych.

7. Skala produkcji

Okres	Produkcja	Średnia miesięczna
1941/1942	3 299,7 t	275 t/mies.
1942/1943	8 758,0 t	729,8 t/mies.
1943/1944	13 667,0 t	1 138,9 t/mies.
IV-VIII 1944	6 523,0 t	1 304,6 t/mies.
IX 1944-I 1945	6 268,0 t	1 253,6 t/mies.

Łącznie tabela 17 daje 38 526 ton. Najwyższą średnią miesięczną w zachowanym zestawieniu wykazuje okres IV-VIII 1944 r.: około 1 304,6 t miesięcznie.

8. Wybrane roczne zużycie surowców

Tabela 18 G.E.O.S. zawiera roczne sumy materiałowe. Są to wielkości sprawozdawcze dla całego zakładu - nie receptury ani udziały składników w konkretnej partii produktu.

Materiał	1943	1944
Etylodwuglikol	2 400 t	2 700 t
Dwunitrotoluen	180 t	450 t
Nitronaftalina	30 t	120 t
Stabilizatory	580 t	590 t
Kwas azotowy (zestawienie roczne)	3 000 t	3 600 t

Ekspertyza wymienia również inne materiały pomocnicze. W opracowaniu celowo nie odtwarzamy udziałów technologicznych ani parametrów procesu.

9. Kwerenda - co potwierdzają dziś archiwa online?

Ustalenie	Status	Podstawa
Raport Forst z 1994 r.	POTWIERDZONE	JGU Mainz: pełny zapis bibliograficzny i parametry raportu.
Forst jako oddział DSC	POTWIERDZONE	Bundesarchiv / DDB, BArch R 8135/7252.
Akta pracy / odmowy pracy w Forst-Scheuno	POTWIERDZONE	BLHA / DDB, m.in. Ruth Heimann, 1942.
Zespół 89/1299/0	POTWIERDZONE	AP Zielona Góra: 67 jednostek; obecny opis publiczny wskazuje przepustki pracowników.
Program Rüstungsaltlasten 1991-1995	POTWIERDZONE JAKO KONTEKST	LfU Brandenburg.
500-600 ha / ok. 400 obiektów / 72 km dróg jako bieżący opis AP	NIE POTWIERDZONE W AKTUALNYM WIDOKU	Liczby występowały w starszych materiałach projektu, ale dziś nie są widoczne na publicznej stronie zespołu.

10. Źródła i weryfikacja

1. G.E.O.S. Ingenieurgesellschaft mbH

„Ekspertyza dotycząca obiektu: Zakłady przemysłu zbrojeniowego - Fabryka amunicji i materiałów wybuchowych Forst”, Berlin/Hennigsdorf, 30.11.1995. Główna podstawa danych liczbowych, infrastrukturalnych i produkcyjnych.

2. Preuß, J.; Dehner, U.; Eitelberg, F.; Fiegler, Ch.; Kropp, L.; Mense, A. (1994)

„Rekonstruktion der ehemaligen Fabrik zur Herstellung von Pulver ohne Lösungsmittel (POL) der Deutschen Sprengchemie (DSC) in Forst”, Mainz, 141 s., 38 tab., 12 il., 36 opisów budynków, plan 1:5000, niepublikowane. Bibliografia JGU Mainz.

3. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

Zespół 89/1299/0 „Fabryka Materiałów Wybuchowych Spółka z o.o. Zakład w Zasiekach”. Szukaj w Archiwach.

4. Bundesarchiv / Deutsche Digitale Bibliothek

BArch R 8135/7252 „Deutsche Sprengchemie GmbH, Berlin: Bd. 3”. DDB.

5. Brandenburgisches Landeshauptarchiv / DDB

29 LGgef Guben 245, Ruth Heimann, 1942; rekord dotyczący odmowy pracy w Deutsche Sprengchemie GmbH Forst-Scheuno. DDB.

6. Landesamt für Umwelt Brandenburg

Materiały o Rüstungsaltslasten i systematycznej ewidencji prowadzonej w latach 1991-1995. LfU Brandenburg.

Nota redakcyjna

Opracowanie ma charakter popularnonaukowy. Wartości historyczne są przedstawiane z zakresem pewności wynikającym z dostępnych źródeł. Gdy bieżący katalog archiwalny nie potwierdza liczby występującej w starszych materiałach projektu, informacja nie jest przedstawiana jako fakt bezpośrednio potwierdzony.

Opracowanie: Fundacja Rokita · 04.09.2026

Własność intelektualna autora Krzysztofa Bausa · znacznik czasu: 2026-09-04 17:51 CEST. Oznaczenie nie dotyczy cytowanych dokumentów, materiałów archiwalnych ani treści osób trzecich.

fundacja-rokita.eu/historia-regionu/dsc-forst/informacje-techniczne/